

הרחבת הלשון

עניות הלשון ועניות הדעת

הרחבה בלבד, אלא לשם עבודת הספרותית, וחדושיהם בלשון נבראים גובלעים בתחום ספריהם ומאמריהם, החביבים על העם יותר מן הגבולות שבלו הראשונים.

ובדרך הזה, כמו שראינו, נתרחבת גם לשונו בימי הבינם. צונצ'י השairן לנו מאמר קטן (געזם. שר. III ע' 50), אשר ממנו נוכל ללמידה אך נשתנה החרבהה או. ככלנו יודעים עתה, כי "אין בוך פערפאסען, איבערעוטצען" מעתיקים לעברית: "חבר, העתק ספר"; ככלנו יודעים גם כן, שהבטויים האלה אינן במקרא ובתלמוד ונתחדשו רק בימי הבינם. אבל איך הצליחו להתקבל בלשון? מן המאמר הנזכר נראה, כי ימים רבים היו הספרדים נוכחים בקריאת שמות למושגים אלו והשתמשו בביטויים שונים בערבותביה (למושג החבור – יסד, סדר; למושג העתקה – הלען, הליצ', הפך) ולא אחד מהם יכול לנצח את האחרים, עד ש衲פרנסמו ספרי הספרדים בהעתיקות בני תפוז, שם באו הבוטויים "חבר והעתק", ואו נתקבלו אלו והאחרים בטלו ונשכחו למגרר, לא על ידי משה ומתן וראיות פילולוגיות המוכחות כי אלו הם המובהרים, כי אם רק על ידי האבטוריטט של הספרדים בהם, אשר תנים אצל מכובדו ועם על לשונם.

והרי גם קרוב לומנו בראו להם היחסידים – והם בודאי אינם דוגאים לתחיית הלשון – טרמינולוגיא שלמה, המציגת היטב את מושגייהם החדשניים ושורה בפי כולם בלי שם חולוקי דעתו, והכל בלי מרוחקים מיוחדים ובלי הצעות והוויות קודמות, רק על ידי ספרות חביבה ומוכבדת עליהם, שהמצאה לה את לשונה לפי צרכי מחשבתה, כל דבר בשעה שנצטרכה לו המחשבה.

כל הלשונות נולדו עניות והלכו ונתרחבו אחרי כן ביחיד עם התרחבות המחשבה בקרבת העם. אבל בשום אחת מהן לא נעשה הרחבת על ידי אמנים מיוחדים לכך ואף לא על ידי מדקדקים וחוקריו הלשון בכלל, כי אם על ידי סופרים גדולים והוא דעתו, אשר ידיעתם בהצלחות הלשון היתה על הרוב קטנה מאד, והם לא דאגו כלל להרחבתה מצד עצמה, אלא הענין שעסקו בו הביאם להמציא מילים ובוטרים ודרכי דיבור חדשם, הכל רק לצרכם בלבד, כדי לבאר היטב את מחשבתם או כדי לצירר יפה את ציורם. ולפי שספריהם, מצד תכנים או מצד צורתם, לקחו אחורי כן לב העם או חלקו היהstor נכבד) וקראו ושנה במ' עד שנעשו שנורים על פיה, لكن נעשו ממש מילא גם חדשיהם בלשון לknin' כלל, בין שנעשו כהונן, ע"פ חוקי הלשון, ובין שנעשו שלא כהונן וככל צעת הפוריסטים על "השחתת הלשון" מצד הספרים החביבים על העם – לא טוביל ולא תצליל; עד שלבסוף תשתרש "השחתה" ותהייה גם היא לחוק קבוע, ואו יקומו פוריסטים חדשים, אשר יקנו גם קנות החוק הזה ולא יתנו לנוצע בו לרעה. חווין כזה רואים גם בזמננו בצרפת. לשון צרפת קבלה צורה קבוצה (אם כן על ידי ספרות חביבה) עוד במאה הי' ז, ומני או מוגבלות דרכיה מכל צד והאקדמיਆ שומרת עליה לביל יעוץ מי לשנות מן המתבע שטבע העבר. והנה קמו שם בימינו סופרים חדשים והולכים ומשחיתים רוח השפה" על ידי המן החדשושים ורים. מסלולי השפה צועקים מרה על הברבריסמוס הזה, אבל שמע אין להם, והלשון הולכת ונשחתת לעינייהם ואין לאל ידם להושיע. וזה לפי שהמרחיבים הצרפתיים אינם עוסקים באמנות זו לשם

1. יום טוב ליפמן צונץ (חקנ'-תרמי), אבי 'חכמת ישראל' באירופה המערבית. מראה – המקום של אחד-העם הוא לפטבים המקובצים שלו (ברמנית) חלק ג'.

ו, שנשתרשה בו עמוק על ידי מהלך חייו ההיסטוריים, ולא יסתפקו בהשתדלותם שהייה הציר מצד עצמו יפה ואמתי (ואין צורך לומר – בסלסלו הלשון בלבד), אלא ישתדרו עם זה שתמצא בו גם המחשבה העיונית את מונונה. שהרי באמת יכול גם המספר – וכמה מספרים גדולים夷夷? – לעשות את הייצרה לבוש לאיוו תורה נכברה, פיסיולוגית, מוסרית או חברתיות. ואם אצל עמים אחרים, החובשים את הייצרה הפיזית כתכלית נשובה לעצמה, אין דבר זה אלא רשות, ויש גם מתנגדים לו, הנה בישראל מוכרתheit הייצרה להפצע מפני המחשבה העיונית, אם רוצה היא להפבד על פני העם. ועל כן חובה היא גם על הבקרות העברית לנתח ולשופט כל ספרו לא רק מצד יפיו ואמתתו של הציר (ואין צורך לומר מצד הלשון בלבד), כי אם עוד יותר מצד התורה היוצאת ממנה ביחס לחיה האדם בכלל או לחיה עמו בפרט. רק באופן כזה אפשר להאמין, שהקורא העברי, האוהב רמות ועומק העיון, היה עמוק ייינו גם בספרות ודורש בהם תלי תלים של הלכות, ודרפה של הספרות הספרות היה או אולי גדול בעינו גם מערכ הספרות העיונית פשוטה.

אם רצונכם איפוא להחיה את הלשון, המשדרו להחיה את הספרות. ואם רצונכם להחיה את הספרות, הכניסו לתוכה מחשבות חיונות; הכניסו כמו שתוכלו, ברוח או בדוחק, בצורה עיונית או ספרותית, רק אל תנסה בכך אף קוצו של יוד לשם סלסל הלשון בלבד. סלסלו את המחשבה, והיא תרומם את הלשון.

ד' סינן תרג'ג.

ממאמרו 'הלשון וספרותה'. פל פתבי
אהה"ע בכרך אחד, עמי צ-צ.

אליה היה איפוא גם ספרותנו החדשה ספרות לאומיות חביבה ומוכובדת על העם, המפרנסת את המחשבה בכל דור ליפוי צרכיו, או שהיא גם בה הרחבה הלשון נעשית מלאיה בדרך טבעית. וכל זמן שאין הספרות מסוימת לכך, נתאונן לשוא גם על עניות הלשון, והחרבות המלאכותיות הנעשות בה על ידי הצעות מיהדות לא תועלנה הרבה. על הרוב אין שום הצעה מתקבלת בהחלטת לא בקרב העם ולא גם בקרב הספרדים עצם, אלא כל מציע שומר עוניו יודעים, למשל, כי "אניאסמוס" גדור בוניה ורומאית מן "איו", וכי תרגומו של "איו" בעברית הוא "אנַיָּו" או "אנְכִי", והנה יש קוראים לאייאיסמוס "אנכיות" ויש קוראים לו "אניות", ועתה צא והכריע בינוים!

כללו של דבר, לא עניות הלשון הוא החסרן הדורש תקון ראשון, כי אם עניות הדעת בספרותה. ועל העניות הזאת, כאמור לעיל, לא תוכל לחפות גם הייצרה היפה, המשימה את החיים כמו שהם, לכל חזות האסתטיקה. הקורא העברי שיש לו טעם עבריר, ואפילו אם קורא הוא גם בספרים לועתיים, ישאל בהכרח על כל ספר, תהיה צורתו אויו שתהיה: מי קא משמע לנו? ואם אין מזא תשובה לשאלת זו, יתרגע אמן על ידי המלאכה, יהלל גם את "אומנות" בעלייה, אבל סוף סוף, בעמקו לבו איינו מרגיש "התבטלות" מפני כבודה ורוממותה של המלאכה, אם אין עמה חכמה. כי על כן לא תוכל גם הספרות הספרות להתרומות למדרגות הכבוד הרואייה לה ולרומם על ידי זה גם את הלשון אתה, כל זמן שלא ישימו הספרים (כלומר, אלה המעתים הרואים לשם זה) לבם לתוכנת עמו